

Pravěké hradiště a zeměpanský hospodářský dvůr

Holasovice, okr. Opava, Moravskoslezský kraj
Kolem 3600 a 1200–750 př. Kr., 12.–13. století

🌅 🏠 🚩 📄 👁️ ➡️ 0,1 km

Navigační bod: N 49°59'56.35",
E 17°48'32.68".

↑ *Letecký snímek hospodářského dvora v místě západní části pravěké a středověké výšinné lokality. Foto M. Zezula*

Přístup: V centru obce Holasovice v těsné blízkosti turistické značené cesty a cyklotrasy 55 („Slezská magistrála“), část budov

bývalého hospodářského dvora využívá Muzeum Slezský venkov, v plánu je zřízení archeologické expozice.

↑ *Dobová kresebná dokumentace eneolitické keramické nádoby. Podle A. Petera 1870*

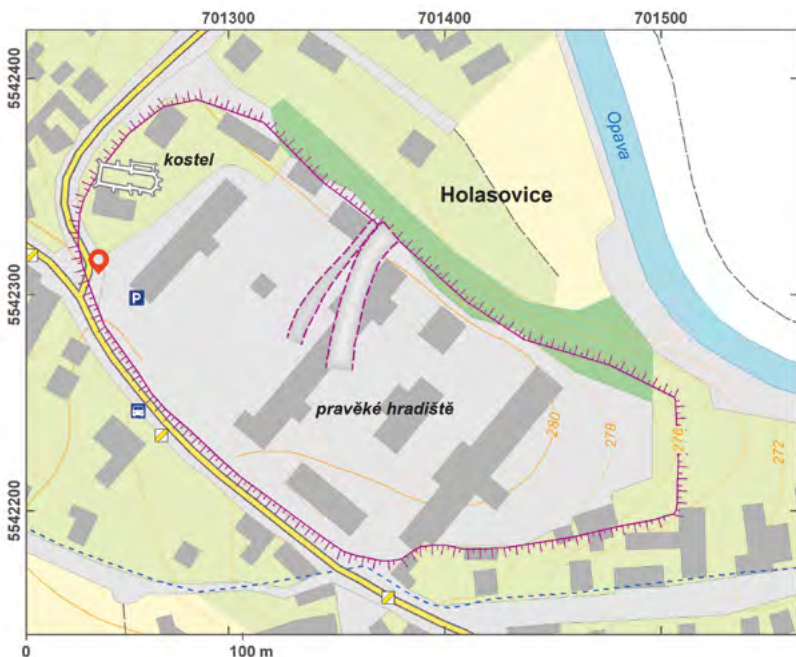
Význam: Lokalita s vazbou na počátky a vývoj archeologie a muzejnictví ve Slezsku v 19. a 20. století, pravěké hradiště s archeologicky doloženými příkopy, výrobní a distribuční areál broušené industrie, od 12. století zeměpanský hospodářský dvůr, archeologicky zkoumané pozůstatky raně gotického kostela a ještě starší dřevěné sakrální stavby.

Historie: Holasovice jsou nejdéle zkoumanou archeologickou lokalitou moravsko-slezského pomezí. Tomu odpovídá i značný

počet zpráv o nálezích, většinou nacházejících při těžbě cihlářské hlíny a výstavbě budov v areálu holasovického hospodářského dvora náležejícího až do roku 1926 Krnovské knížecí komoře. První dochovaná zmínka o objevu archeologických památek pochází z roku 1818, kdy rakouský spisovatel F. Sartori ve svém cestopise podrobně popisuje nálezy lidských i zvířecích kostí, hliněných nádob („uren“), kamenných sekerek a jiných artefaktů na Krnovsku. Další zprávy o zdejších archeologických památkách pocházejí také od spoluzakladatele opavského gymnaziálního muzea F. Ense, který poprvé zmiňuje pozůstatky kostela spojovaného s domnělým sídlem rytířského řádu Templářů. Holasovice pronikly záhy též na stránky předních rakouských vědeckých časopisů, kde byly informace o zdejších nálezích publikovány zásluhou konzervátora A. Petera a právníka R. Kulky, který řadu holasovických nálezů postoupil do vídeňského Přírodovědného muzea. V roce 1903 dokonce vídeňská antropologická společnost v rámci svého výjezdního

zasedání v Holasovicích podnikla několik výkopů; z nich pocházející nálezy se pak staly základem archeologické sbírky Slezského zemského muzea v Opavě. Od 2. poloviny 19. století začaly být nálezy z Holasovic dávány do souvislosti také s centrem slovanského kmene Holasiců, jmenovaným kolem poloviny 9. století v rukopisu zvaném „Geograf Bavorský“. Jméno kmene se promítlo také do názvu polské piastovské kastelanie uváděné k roku 1155 a nástupnické přemyslovské provincie zřízené po připojení tohoto území k Moravě v 80. letech 12. století. Odkryvy realizované v roce 1922 V. Kargerem a v letech 1959 a 1995 V. Šikulovou posléze skutečně přinesly informace o osídlení lokality v závěru 12. a ve 13. století, kdy zde vznikl zeměpanský dvůr vybavený zprvu dřevěným, později zděným raně gotickým kostelem a s ním souvisejícím pohřebištěm. Stopy středověkého osídlení potvrdily také *archeologické výzkumy provedené v letech 2011–2015 Národním památkovým ústavem v souvislosti s výstavbou inženýrských sítí. Kromě toho bylo

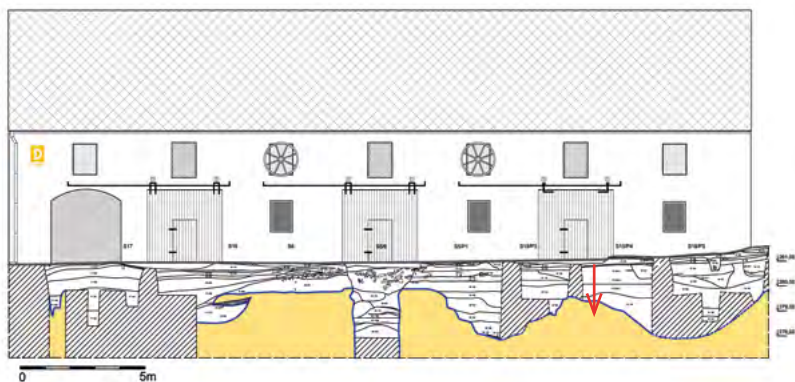
však těmito výzkumnými pracemi poprvé doloženo ohrazení východní části lokality dvojicí příkopů datovaných do pozdní doby kamenné (kultura nálevkovitých pohárů) a mladší doby bronzové (kultura lužických popelnicových polí).

Popis: Sprašové návrší v centrální části obce Holasovice je chráněné od severovýchodu řekou Opavou a z jihu a jihozápadu úžlabinami vymodelovanými potokem Lipinkou. Zástavba sestávající z hospodářských budov a obytných objektů pochází z 18. – 1. poloviny 20. století, i když nelze vyloučit, že budova v severozápadní části dvora („ovčín“), nerespektující ortogonální urbanistickou osnovu tohoto hospodářského komplexu, může být i staršího původu. Do západní části Dvora se koncentrují také středověké archeologické nálezy. Ty jsou spojeny pře-

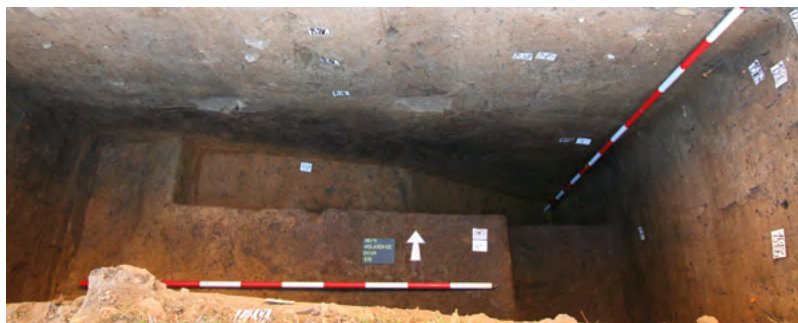
devším s raně gotickým kostelem, jehož reliktů se dochovaly v zahradě bývalé školy přestavěné na obytný dům rodiny Javorníkových (čp. 83). Archeologický výzkum V. Šikulové doložil, že se jednalo o jednolodní stavbu s obdélným, polygonálně uzavřeným presbytářem s opěrnými pilíři a pravděpodobně též severní sakristií, vystavěnou z lomového kamene kladeného na maltu a orientovanou západovýchodně s mírnou odchylkou k jihu. Nálezy kamenných článků (klenební žebra aj.), učiněné v těchto místech v roce 1948 při demolici čeledníku, a ještě dříve nalezené mozaikové cihelné dlaždice, ukazují na účast stavební huti spojené s velehradským klášterem při výstavbě kostela, jehož počátky tak spadají do 30.–40. let 13. století. Kostel měl dřevěného předchůdce, z něhož se podařilo odkryt část pravouhle uspořádaných

↑ Raně gotické mozaikové dlaždice nalezené v roce 1846 v západní části lokality. Foto Slezské zemské muzeum Opava

↑ Řez pravěkým a středověkým souvrstvím ve výkopu před jednou z budov v severní části Dvůra (tzv. „kůlny“)

↑ Archeologický výzkum 2011. Řez výplní pravěkého příkopu (v řezu nahoře je tato archeologická sonda označena šipkou). Foto J. Motěšícký

základových žlabů a požárovou destrukci tvořenou zuhelnatělým dřevem a přepálenou hlíněnou omazávkou. Archeologické výzkumy dokumentovaly rovněž několik hrobů souvisejících s těmito sakrálními stavbami; bronzová esovitá záušnice velkého průměru z jednoho z nich, stříbrný prsten s křišťálovou muglí nalezený v blízkosti návrší a soubor keramických zlomků ukazují na počátky středověkého osídlení této lokality ve 2. polovině 12. století, tedy v době přemyslovské anexe Holasicka. Starší pravěké nálezy reprezentuje především dvojice částečně se překrývajících příkopů náležících osídlení kultury nálevkovitých pohárů a kultury lužických popelnicových polí, které protínaly návrší ve směru sever–jih a vymezovaly tak jádro *hradiště situované v jeho východní části. Zde se setkáváme také s pravěkou *kulturní vrstvou, na jejímž vzniku se možná podílel materiál z rozplanýrovaného *valu, a sídlištními jámami. Z movitých nálezů spojených s eneolitickým osídlením zasluhuje pozornost především doklady výroby broušené industrie (sekeromlaty aj.), využívající kamennou

surovinu z místních výchozů prachovců a kulmských drob. Středověkému a novověkému vývoji lokality pak náleží různé relikty zaniklých staveb, zásobní a vápenné jámy, dlažby a také nálezy zakopaných skeletů uhynulých zvířat. [zež]

Literatura: Jisl 1952b, 1955, 1964; Bakala 1969; Kouřil 1994; Šikulová 1966; Prix 2012; Šikulová – Zezula 2012.

Okolí:

- (1) Holasovice (OP), místo archeologického odkryvu raně středověkého pohřebiště a pravěkého a časně historického sídliště: N 49°59'37.24", E 17°48'59.80" (0,8 km).
- (2) Jaktař (OP), v jádru raně gotický kostel sv. Petra a Pavla v místě eneolitické výšinné lokality: N 49°56'55.01", E 17°52'8.71" (7 km).
- (3) Brumovice (OP), Benešovský vrch, areál bývalé pískovny s nálezy kultury nálevkovitých pohárů a věteřovské kultury: N 50°1'31.26", E 17°45'55.96" (4,3 km).